

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Робоча програма
навчальної дисципліни

«ОХОРОНА ПРАЦІ В ГАЛУЗІ»

для студентів галузі знань 0305 «Економіка та підприємництво»
всіх форм навчання

Харків. Вид. ХНЕУ, 2012

Затверджено на засіданні кафедри екології та безпеки життєдіяльності. Протокол № 6 від 09.01.2012 р.

Робоча програма навчальної дисципліни «Охорона праці в галузі» для студентів галузі знань 0305 «Економіка та підприємництво» всіх форм навчання / укл. О. Ф. Протасенко, О. В. Северинов. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2012. – 32 с. (Укр. мов.).

Подано тематичний план навчальної дисципліни, її зміст за темами, представлено плани лекційних і практичних занять, наведено методики активізації процесу навчання, систему поточного та підсумкового контролю знань студентів.

Рекомендовано для студентів галузі знань 0305 «Економіка та підприємництво».

Вступ

«Охорона праці в галузі» – нормативна дисципліна, яку вивчають у вищих навчальних закладах з метою формування у майбутніх фахівців знань щодо стану і проблем охорони праці в галузі відповідно до напрямку їх підготовки, складу і функціонування системи управління охороною праці та шляхів, методів і засобів забезпечення умов виробничого середовища і безпеки праці в галузі згідно з чинними законодавчими та іншими нормативно-правовими актами.

Навчальна дисципліна «Охорона праці в галузі» спрямована на поглиблене вивчення студентами окремих питань, які стосуються створення, підтримання і контролю безпечних умов праці на підприємстві, в організації або установі, що дозволить розкрити особливості їх майбутньої професії. Вивчення дисципліни базується на знаннях, які одержали студенти під час прослуховування таких навчальних дисциплін, як «Безпека життєдіяльності», «Основи охорони праці».

Наукова основа дисципліни «Охорона праці в галузі» складається з результатів сучасних досліджень з фізіології та психології праці, гігієни праці, ергономіки, інженерної психології, що забезпечує системність знань, які одержує студент.

Мета вивчення дисципліни полягає у формуванні у майбутніх фахівців (спеціалістів і магістрів) умінь і компетенцій для забезпечення ефективного управління охороною праці та поліпшення умов праці з урахуванням досягнень науково-технічного прогресу та міжнародного досвіду, а також в усвідомленні нерозривної єдності успішної професійної діяльності з обов'язковим дотриманням усіх вимог безпеки праці у конкретній галузі.

Завдання вивчення дисципліни передбачає забезпечення гарантії збереження здоров'я і працездатності працівників у виробничих умовах конкретних галузей господарювання через ефективне управління охороною праці та формування відповідальності у посадових осіб і фахівців за колективну та власну безпеку.

Робоча програма навчальної дисципліни охоплює всі теми, які передбачено типовою програмою (табл. 1).

Структура навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна: підготовка спеціаліст, магістр	Галузь знань, напрямок підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів відповідних ECTS – 1, у тому числі: змістовних модулів – 1, самостійна робота	Назва галузі знань: 0305 «Економіка та підприємництво»	Нормативна. Рік підготовки: 5, 6. Семестр: 9, 10, 11
Кількість годин за змістовними модулями: модуль 1 – 36 годин; усього 36 годин	Назва напрямку підготовки: усі	Лекції (теоретична підготовка) – 8 годин. Практичні заняття – 8 годин. Самостійна робота – 18 годин. Консультації – 2 години.
Кількість тижнів викладання навчальної дисципліни: 16. Кількість годин на тиждень – 1	Освітньо-кваліфікаційний рівень: спеціаліст, магістр	Вид контролю: ПМК

1. Кваліфікаційні вимоги до студентів

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час лекційних і практичних занять. При цьому важливою складовою ефективного засвоєння матеріалу студентами є їхня самостійна робота з навчальними посібниками, законодавчими та нормативно-правовими документами, державними стандартами.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Охорона праці в галузі» студент повинен **знати**:

законодавчу і нормативно-правову базу з охорони праці, систему управління охороною праці на підприємстві;

основні причини травматизму і професійних захворювань працівників, методи їх зниження;

вплив мікрокліматичних умов, освітлення, шуму, вібрації, електромагнітних випромінювань та інших факторів виробничого середовища на організм людини та її працездатність;

основні принципи організації робочого процесу;

вимоги до дотримання техніки безпеки та організаційні заходи щодо попередження ураження людей електричним струмом;

пожежну безпеку й систему заходів, що запобігають пожежам та вибухам, правила евакуації людей під час виникнення пожежі;

уміти:

застосовувати теоретичні знання в практичній діяльності;

користуватися законодавчими і нормативно-правовими актами з охорони праці;

знати гранично допустимі значення рівнів шуму, вібрації, освітлення, електромагнітних випромінювань та інших виробничих факторів, що впливають на організм людини під час робочого процесу;

аналізувати умови та організацію праці на підприємстві, виявляти причини травматизму та професійних захворювань, пожеж та нещасних випадків з метою їх попередження;

визначати соціально-економічну ефективність заходів для поліпшення умов праці на робочих місцях.

Основні професійні компетентності, яких набувають студенти при вивченні навчальної дисципліни «Охорона праці в галузі»:

готовність застосовувати сучасні методи дослідження і аналізу ризиків, загроз і небезпек на робочих місцях та виробничих об'єктах;

здатність поставити завдання та організувати наукові дослідження з визначення професійних, виробничих ризиків, загроз на робочих місцях;

впровадження організаційних і технічних заходів з метою поліпшення безпеки праці;

здатність та готовність до врахування положень законодавчих та нормативно-правових актів з охорони праці при виконанні виробничих та управлінських функцій;

здатність до організації діяльності виробничого колективу з обов'язковим урахуванням вимог охорони праці;

управління діями щодо запобігання виникненню нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві;

впровадження ефективного розподілу функцій, обов'язків і повноважень з охорони праці у виробничому колективі.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Навчальний процес з дисципліни «Охорона праці в галузі» здійснюється у таких формах:

- лекційні заняття;
- практичні заняття;
- самостійна робота студента;
- контрольні заходи.

Вивчення студентом навчальної дисципліни відбувається шляхом послідовного і ґрунтовного опрацювання навчального модуля (табл. 2).

Таблиця 2

Структура залікового кредиту навчальної дисципліни

Тема	Кількість годин відведених на:		
	лекції	практичні заняття	самостійну роботу
Тема 1. Міжнародні норми в галузі охорони праці	1	1	2
Тема 2. Основні законодавчі та нормативно-правові акти з охорони праці в галузі	1	1	2
Тема 3. Система управління охороною праці в організації	1	1	2
Тема 4. Травматизм та професійні захворювання в галузі. Розслідування нещасних випадків	1	1	2
Тема 5. Спеціальні розділи охорони праці в галузі професійної діяльності	1	1	2
Тема 6. Актуальні проблеми охорони праці в наукових дослідженнях	1	1	2
Тема 7. Основні заходи пожежної профілактики на галузевих об'єктах	1	1	2
Тема 8. Державний нагляд і громадський контроль за станом охорони праці	0,5	0,5	2
Тема 9. Соціальне страхування від нещасного випадку та професійного захворювання на виробництві	0,5	0,5	2
Разом годин за модулем 1	8	8	18
Разом	8	8	18

3. Зміст навчальної дисципліни за модулями та темами

Тема 1. Міжнародні норми в галузі охорони праці

Соціальне партнерство (соціальний діалог) в охороні праці. Соціальне партнерство як принцип законодавчого та нормативно-правового забезпечення охорони праці. Соціальний діалог в Європейському Союзі.

Охорона праці як невід'ємна складова соціальної відповідальності. Визначення та основні принципи соціальної відповідальності. Міжнародні норми соціальної відповідальності. Стандарт SA 8000 «Соціальна відповідальність». Міжнародний стандарт ISO 26000 «Настанова по соціальній відповідальності». Вимоги до забезпечення охорони праці в структурі соціальної відповідальності.

Законодавча основа Євросоюзу з питань охорони праці. Охорона праці – частина соціальної політики ЄС. Директиви ЄС з охорони праці. Рамкова директива 89/391/ЄС «Про введення заходів, що сприяють поліпшенню безпеки та гігієни праці працівників».

Трудові норми Міжнародної організації праці. Конвенції та Рекомендації МОП. Основні Конвенції МОП в галузі охорони праці.

Міжнародне співробітництво в галузі охорони праці. Основні напрями співробітництва. Організація об'єднаних націй. Всесвітня організація охорони здоров'я. Міжнародна агенція з атомної енергії. Міжнародна організація праці. Європейський Союз. Співдружність незалежних держав.

Тема 2. Основні законодавчі та нормативно-правові акти з охорони праці в галузі

Законодавчі та нормативно-правові акти з охорони праці в галузі. Показчик нормативно-правових актів з питань охорони праці.

Галузеві програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища.

Положення про організацію системи управління охороною праці в галузі.

Тема 3. Система управління охороною праці в організації

Основні вимоги до побудови і функціонування системи управління охороною праці (СУОП). Забезпечення функціонування та побудова СУОП в організації. Елементи системи управління охороною праці, міжнародний стандарт OHSAS 18001:2007. Впровадження і функціонування СУОП. Перевірки і коригувальні дії. Аналіз з боку керівництва.

Примірний розподіл функціональних обов'язків з охорони праці керівників, посадових осіб і фахівців підприємства галузі. Пріоритет функцій забезпечення безпеки. Ефективність функціональної структури СУОП.

Планування заходів з охорони праці. Види планування та контролю стану охорони праці. Виявлення, оцінка та зменшення ризиків небезпечних подій. Облік і аналіз показників охорони праці. Плани локалізації і ліквідації аварійних ситуацій й аварій. Мета та основні параметри планів. Аналітична та оперативна частини Плану.

Інтегровані системи менеджменту в галузі охорони праці. Основні складові інтегрованої системи менеджменту. Функціональні та організаційні особливості.

Галузеві системи управління охороною праці. Мета та принципи функціонування. Організаційна та функціональна структури СУОПГ.

Регіональні системи управління охороною праці, мета, принципи та основні функції. Служби охорони праці місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування.

Тема 4. Травматизм та професійні захворювання в галузі.

Розслідування нещасних випадків

Загальні положення та визначення. Мета та завдання розслідування нещасних випадків. Обов'язки роботодавця щодо розслідування нещасних випадків. Обставини, за яких проводиться розслідування. Встановлення зв'язку нещасного випадку з виробництвом.

Розслідування та облік нещасних випадків, хронічних професійних захворювань і отруєнь на виробництві. Спеціальне розслідування нещасних випадків. Розслідування професійних захворювань. Організація розслідування, склад комісій з розслідування, основні документи.

Розслідування та облік аварій. Розслідування інцидентів та невідповідностей.

Особливості розслідування та обліку нещасних випадків невиробничого характеру.

Дослідження та профілактика виробничого травматизму. Звітність та інформація про нещасні випадки, аналіз їх причин. Основні причини виробничих травм та професійних захворювань. Розподіл травм за ступенем тяжкості. Методи дослідження виробничого травматизму.

Основні технічні та організаційні заходи щодо профілактики травматизму та професійної захворюваності в галузі.

Тема 5. Спеціальні розділи охорони праці в галузі професійної діяльності

Аналіз умов праці у галузі за показниками шкідливості та небезпечності чинників виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу.

Санітарно-гігієнічні вимоги до умов праці в галузі. Шкідливі хімічні речовини, біологічні чинники, виробничий пил. Вібрація, шум, інфразвук, ультразвук. Виробничі випромінювання. Мікроклімат робочої зони.

Вимоги безпеки до виробничих і допоміжних приміщень. Утримання території підприємств галузі. Вимоги безпеки праці під час експлуатації систем опалення, вентиляції і кондиціонування повітря.

Важкість і напруженість праці. Динамічні й статичні навантаження. Увага, напруженість аналізаторних функцій, емоційна та інтелектуальна напруженість, монотонність праці.

Особливості заходів електробезпеки на підприємствах галузі.

Загальні вимоги безпеки в галузі. Засоби індивідуального й колективного захисту.

Тема 6. Актуальні проблеми охорони праці в наукових дослідженнях

Організація наукових досліджень та основні наукові проблеми в галузі охорони праці. Наукова база охорони праці. Національний науково-дослідний інститут промислової безпеки та охорони праці, галузеві науково-дослідні інститути з питань охорони праці, відділи та лабораторії з

питань охорони праці галузевих науково-дослідних інститутів. Кафедри охорони праці та інші підрозділи вищих навчальних закладів.

Програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища. Загальнодержавна (національна), галузеві, регіональні програми.

Аналіз професійного та виробничого ризиків. Аналіз, прогнозування, профілактика травматизму та професійної захворюваності. Мета і методи аналізу. Використання статистичної звітності і актів розслідування нещасних випадків і професійних захворювань в аналітичній роботі. Показники частоти та тяжкості травматизму. Автоматизовані системи управління охороною праці, обліку, аналізу та дослідження травматизму.

Тема 7. Основні заходи пожежної профілактики на галузевих об'єктах

Класи виробничих та складських приміщень за вибуховою та пожежною небезпекою. Вогнестійкість будівельних конструкцій і матеріалів.

Забезпечення безпечної евакуації персоналу. Пожежна безпека електрообладнання, систем опалення, вентиляції. Державний пожежний нагляд. Пожежна профілактика при проектуванні й експлуатації будинків, споруд, технологічного обладнання.

Пожежна сигналізація і зв'язок. Засоби гасіння пожеж. Протипожежне водопостачання. Первинні засоби пожежогасіння. Автоматичні засоби пожежогасіння на об'єктах галузі.

Тема 8. Державний нагляд і громадський контроль за станом охорони праці

Органи державного нагляду за охороною праці. Основні принципи державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності.

Держгірпромнагляд. Права і відповідальність посадових осіб Держгірпромнагляду. Перелік питань для здійснення планових заходів державного нагляду у сфері промислової безпеки та охорони праці.

Проведення державного нагляду за охороною праці. Види та основні параметри проведення наглядових заходів.

Тема9. Соціальне страхування від нещасного випадку та професійного захворювання на виробництві

Завдання страхування від нещасного випадку. Принципи та види страхування.

Суб'єкти та об'єкти страхування. Види страхування. Страховий ризик і страховий випадок. Фонд соціального страхування від нещасних випадків. Правління Фонду. Виконавча дирекція Фонду. Страхові експерти з охорони праці, їх функції і повноваження. Фінансування страхових виплат, соціальних послуг та профілактичних заходів. Джерела фінансування Фонду. Страхові тарифи. Страхові виплати. Обов'язки та права суб'єктів страхування від нещасних випадків. Обов'язки Фонду. Права та обов'язки застрахованої особи. Права та обов'язки роботодавця як страхувальника.

4. Плани лекцій

Навчальна лекція – логічно вивершений, науково обґрунтований і систематизований виклад певного наукового або науково-методичного питання, ілюстрований, якщо є потреба, засобами наочності та демонстрацією дослідів.

Тема 1. Міжнародні норми в галузі охорони праці

- 1.1. Соціальне партнерство в охороні праці.
- 1.2. Основні принципи соціальної відповідальності.
- 1.3. Законодавча основа Євросоюзу з питань охорони праці.
- 1.4. Трудові норми Міжнародної організації праці.
- 1.5. Міжнародне співробітництво в галузі охорони праці.

Література: основна [2, 3, 10], додаткова [17].

Тема 2. Основні законодавчі та нормативно-правові акти з охорони праці в галузі

2.1. Законодавчі та нормативно-правові акти з охорони праці в галузі.

2.2. Галузеві програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища.

Література: основна [7, 8, 12], додаткова [15, 17].

Тема 3. Система управління охороною праці в організації

3.1. Основні вимоги до побудови і функціонування системи управління охороною праці (СУОП).

3.2. Види планування та контролю стану охорони праці.

3.3. Інтегровані системи менеджменту в галузі охорони праці.

3.4. Галузеві системи управління охороною праці.

3.5. Регіональні системи управління охороною праці.

Література: основна [3, 9, 10, 12], додаткова [15, 17].

Тема 4. Травматизм та професійні захворювання в галузі.

Розслідування нещасних випадків

4.1. Розслідування та облік нещасних випадків, хронічних професійних захворювань і отруень на виробництві.

4.2. Розслідування та облік аварій.

4.3. Дослідження та профілактика виробничого травматизму.

4.4. Особливості розслідування та обліку нещасних випадків не виробничого характеру.

Література: основна [8, 10], додаткова [15, 17].

Тема 5. Спеціальні розділи охорони праці в галузі професійної діяльності

5.1. Санітарно-гігієнічні вимоги до умов праці в галузі.

5.2. Вимоги безпеки до виробничих і допоміжних приміщень.

5.3. Важкість і напруженість праці робітників галузі.

5.4. Особливості заходів електробезпеки на підприємствах галузі.

5.5. Загальні вимоги безпеки в галузі.

Література: основна [1, 4 – 6, 11], додаткова [13, 14, 16, 18, 19].

Тема 6. Актуальні проблеми охорони праці в наукових дослідженнях

6.1. Організація наукових досліджень та основні наукові проблеми в галузі охорони праці.

6.2. Програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища.

6.3. Аналіз професійного та виробничого ризиків.

Література: основна [2, 11], додаткова [13, 15, 18].

Тема 7. Основні заходи пожежної профілактики на галузевих об'єктах

7.1. Класи виробничих та складських приміщень за вибуховою та пожежною небезпекою.

7.2. Вогнестійкість будівельних конструкцій і матеріалів.

7.3. Пожежна безпека електрообладнання, систем опалення, вентиляції.

7.4. Евакуація людей із будівель та приміщень.

7.5. Пожежна сигналізація і зв'язок.

7.6. Засоби гасіння пожеж.

Література: основна [2, 10], додаткова [15, 17].

Тема 8. Державний нагляд і громадський контроль за станом охорони праці

8.1. Основні принципи державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності.

8.2. Повноваження й права Держгірпромнагляду.

8.3. Види та основні параметри проведення наглядових заходів.

Література: основна [2, 10, 12], додаткова [15, 17].

Тема 9. Соціальне страхування від нещасного випадку та професійного захворювання на виробництві

9.1. Принципи та види страхування від нещасного випадку.

9.2. Фонд соціального страхування від нещасних випадків.

9.3. Обов'язки та права суб'єктів страхування від нещасних випадків.

Література: основна [7, 8, 12], додаткова [15, 17].

5. Плани практичних занять

Практичне заняття – організаційна форма навчального заняття, на якому викладач організовує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички (компетенції) їх практичного застосування шляхом виконання практичних завдань.

Тема 1. Міжнародні норми в галузі охорони праці

1.1. Опрацювання основних положень Стандарту SA 8000 «Соціальна відповідальність» і Міжнародного стандарту ISO 26000 «Настанова по соціальній відповідальності».

1.2. Розгляд і аналіз Рамкової директиви 89/391/ЄС «Про введення заходів, що сприяють поліпшенню безпеки та гігієни праці працівників».

1.3. Вивчення основних Конвенцій МОП в галузі охорони праці.

Література: основна [2, 3, 10], додаткова [17].

Тема 2. Основні законодавчі та нормативно-правові акти з охорони праці в галузі

2.1. Опрацювання розділу «Охорона праці» колективного договору та «Угоди з охорони праці».

2.2. Розробка інструкції з охорони праці для професії.

Література: основна [7, 8, 12], додаткова [15, 17].

Тема 3. Система управління охороною праці в організації

3.1. Опрацювання основних положень міжнародного стандарту OHSAS 18001:2007.

3.2. Вивчення основних принципів планування заходів з охорони праці на підприємстві.

Література: основна [3, 9, 10, 12], додаткова [15, 17].

Тема 4. Травматизм та професійні захворювання в галузі. Розслідування нещасних випадків

4.1. Розслідування та облік нещасних випадків, хронічних професійних захворювань і отруєнь на виробництві.

4.2. Особливості розслідування та обліку нещасних випадків невикробничого характеру.

Література: основна [8, 10], додаткова [15, 17].

Тема 5. Спеціальні розділи охорони праці в галузі професійної діяльності

5.1. Розрахунок площ адміністративних та побутових приміщень.

5.2. Перевірочний розрахунок системи опалення виробничих і офісних приміщень

5.3. Розрахунок захисного заземлення.

5.4. Розрахунок занулення електрообладнання.

Література: основна [1, 4 – 6, 11] , додаткова [13, 14, 16, 18, 19].

Тема 6. Актуальні проблеми охорони праці в наукових дослідженнях

6.1. Методи аналізу, прогнозування, профілактики виробничого травматизму та професійних захворювань.

6.2. Оцінка ступеню професійного ризику виробництва.

Література: основна [2, 11], додаткова [13, 15, 18].

Тема 7. Основні заходи пожежної профілактики на галузевих об'єктах

7.1. Розробка заходів пожежної профілактики на галузевому об'єкті.

7.2. Вивчення будови, призначення й принципів експлуатації вогнегасників.

Література: основна [2, 10], додаткова [15, 17].

Тема 8. Державний нагляд і громадський контроль за станом охорони праці

8.1. Порядок атестації робочих місць на відповідність нормативним актам про охорону праці.

8.2. Вивчення основних принципів проведення наглядових заходів з охорони праці.

Література: основна [2, 10, 12], додаткова [15, 17].

Тема 9. Соціальне страхування від нещасного випадку та професійного захворювання на виробництві

9.1. Вивчення основних положень Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності»

9.2. Порядок визначення розмірів виплат Фонду при нещасному випадку на виробництві.

Література: основна [7, 8, 12], додаткова [15, 17].

6. Самостійна робота студентів

Необхідним елементом успішного засвоєння матеріалу навчальної дисципліни є самостійна робота студентів із загальною і спеціальною літературою, нормативно-правовою базою з питань охорони праці, статистичними даними та іншими джерелами інформації.

Основні види самостійної роботи студентів:

вивчення лекційного матеріалу;

підготовка до практичних занять;

робота з рекомендованою основною і додатковою літературою;

вивчення окремих тем або питань, що передбачені для самостійного опрацювання.

Тема 1. Міжнародні норми в галузі охорони праці

1.1. Соціальне партнерство як принцип законодавчого та нормативно-правового забезпечення охорони праці.

1.2. Охорона праці як невід'ємна складова соціальної відповідальності.

1.3. Міжнародне співробітництво в галузі охорони праці. Основні напрямки співробітництва.

1.4. Роль Організації об'єднаних націй, Всесвітньої організації охорони здоров'я, Міжнародної агенції з атомної енергії, Міжнародної організації праці у забезпеченні безпечних і здорових умов праці.

Література: основна [7, 8, 12], додаткова [15, 17].

Тема 2. Основні законодавчі та нормативно-правові акти з охорони праці в галузі

2.1. Показчик нормативно-правових актів з питань охорони праці.

2.2. Основні положення Закону України «Про Охорону праці».

2.3. Загальні положення Кодексу законів про працю України.

2.4. Основні положення Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення».

Література: основна [1, 4, 5], додаткова [12, 13, 15, 17, 29, 30].

Тема 3. Система управління охороною праці в організації

3.1. Функціонування та побудова СУОП в організації.

3.2. Міжнародний стандарт OHSAS 18001:2007.

3.3. Перевірки і коригувальні дії роботи СУОП. Аналіз результатів перевірки з боку керівництва.

3.4. Розподіл функціональних обов'язків з охорони праці керівників, посадових осіб і фахівців підприємства галузі.

3.5. Оцінка ефективності функціональної структури СУОП.

Література: основна [3, 9, 10, 12], додаткова [15, 17].

Тема 4. Травматизм та професійні захворювання в галузі. Розслідування нещасних випадків

- 4.1. Розслідування інцидентів та невідповідностей.
- 4.2. Звітність та інформація про нещасні випадки, аналіз їх причин.
- 4.3. Розподіл травм за ступенем тяжкості.
- 4.4. Основні технічні та організаційні заходи щодо профілактики травматизму та професійної захворюваності в галузі.

Література: основна [8, 10], додаткова [15, 17].

Тема 5. Спеціальні розділи охорони праці в галузі професійної діяльності

- 5.1. Класифікація небезпечних і шкідливих факторів, що впливають на працівника під час діяльності.
- 5.2. Засоби індивідуального й колективного захисту працівників від негативного впливу вібрації, шуму, інфразвуку та ультразвуку.
- 5.3. Засоби індивідуального й колективного захисту працівників від негативного впливу виробничих випромінювань.
- 5.4. Негативний вплив аномальних параметрів мікроклімату робочої зони на здоров'я працівника і захист від нього.
- 5.5. Увага, напруженість аналізаторних функцій, емоційна та інтелектуальна напруженість.
- 5.6. Загальні положення щодо утримання території підприємств галузі.

Література: основна [1, 4 – 6, 11] , додаткова [13, 14, 16, 18, 19].

Тема 6. Актуальні проблеми охорони праці в наукових дослідженнях

- 6.1. Наукова база охорони праці.
- 6.2. Національний науково-дослідний інститут промислової безпеки та охорони праці.
- 6.3. Галузеві науково-дослідні інститути з питань охорони праці.
- 6.4. Загальнодержавні, галузеві, регіональні програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища.

6.5. Автоматизовані системи управлінні охороною праці, обліку, аналізу та дослідження травматизму.

Література: основна [2, 11], додаткова [13, 15, 18].

Тема 7. Основні заходи пожежної профілактики на галузевих об'єктах

7.1. Державний пожежний нагляд.

7.2. Пожежна профілактика при проектуванні й експлуатації будинків, споруд, технологічного обладнання.

7.3. Протипожежне водопостачання.

7.4. Первинні засоби пожежогасіння.

7.5. Автоматичні засоби пожежогасіння на об'єктах галузі.

Література: основна [2, 10], додаткова [15, 17].

Тема 8. Державний нагляд і громадський контроль за станом охорони праці

8.1. Органи державного нагляду за охороною праці.

8.2. Перелік питань для здійснення планових заходів державного нагляду у сфері промислової безпеки та охорони праці.

8.3. Проведення державного нагляду за охороною праці.

Література: основна [2, 10, 12], додаткова [15, 17].

Тема 9. Соціальне страхування від нещасного випадку та професійного захворювання на виробництві

9.1. Страхові експерти з охорони праці, їх функції і повноваження.

9.2. Фінансування страхових виплат, соціальних послуг та профілактичних заходів.

9.3. Джерела фінансування Фонду.

9.4. Страхові тарифи.

Література: основна [7, 8, 12], додаткова [15, 17].

7. Контрольні запитання для самодіагностики

1. Назвіть основні принципи міжнародного співробітництва в галузі охорони праці.
2. Що таке «соціальна відповідальність»?
3. Дайте загальну характеристику законодавчій базі Євросоюзу з питань охорони праці.
4. Поясніть зміст поняття «Охорона праці в галузі».
5. У чому полягають мета та завдання охорони праці в галузі?
6. Назвіть основні законодавчі та нормативні акти про охорону праці, які діють у галузі.
7. Назвіть основні функції та завдання системи управління охороною в галузі.
8. Яка періодичність навчання та перевірки знань посадових осіб і спеціалістів з питань охорони праці?
9. Назвіть види інструктажів, їх зміст та періодичність проведення.
10. Які існують види контролю за дотриманням законодавства про охорону праці? Дайте їх стислу характеристику.
11. Наведіть послідовність проведення розслідування нещасних випадків.
12. Наведіть послідовність проведення розслідування випадків професійних захворювань і отруєнь.
13. Назвіть особливості розслідування та обліку нещасних випадків невиробничого характеру.
14. Назвіть основні причини виникнення виробничого травматизму та професійної захворюваності.
15. Назвіть основні заходи щодо запобігання виробничого травматизму та професійної захворюваності.
16. Поясніть у чому полягають дисциплінарна, адміністративна, матеріальна та кримінальна відповідальності за порушення норм законодавства з охорони праці.
17. Яким чином оцінюють санітарно-гігієнічні умови праці на підприємствах галузі?
18. Наведіть класифікацію шкідливих і небезпечних факторів, які впливають на працівників під час діяльності.
19. Розкрийте поняття «атестація робочого місця». Яка основна мета її проведення?

20. Дайте визначення поняттям «важкість праці» і «напруженість праці».
21. Дайте визначення поняттям «робоче місце» і «робочий простір».
22. Назвіть вимоги безпеки під час експлуатації систем опалення, вентиляції та кондиціювання повітря.
23. Назвіть вимоги безпеки до виробничих і допоміжних приміщень підприємств галузі.
24. Назвіть методи аналізу травматизму і профзахворюваності.
25. Назвіть засоби індивідуального й колективного захисту від негативного впливу шуму.
26. Назвіть засоби індивідуального й колективного захисту від негативного впливу вібрації.
27. Назвіть засоби індивідуального й колективного захисту від негативного впливу електромагнітних випромінювань.
28. Назвіть основні причини ураження людини електричним струмом.
29. Наведіть класифікацію електроустановок за ступенем небезпеки ураження людини електричним струмом.
30. Назвіть основні заходи щодо забезпечення електробезпеки обладнання.
31. Дайте визначення поняттю «статична електрика». Назвіть засоби захисту від негативного впливу статичної електрики на працівника.
32. Які знаки безпеки використовують на підприємствах галузі?
33. Назвіть категорії приміщень і будівель за пожежною і вибухопожежною небезпекою.
34. Наведіть класифікацію приміщень (зон) за пожежо- і вибухонебезпечністю.
35. Наведіть класифікацію будівель і споруд за ступенем вогнестійкості.
36. Наведіть класифікацію вогнегасних засобів.
37. Які використовують установки пожежної автоматики на підприємствах галузі?
38. Які первинні засоби пожежогасіння використовують на підприємствах галузі?
39. Назвіть основні принципи державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності.

40. Назвіть повноваження й права Держгірпромнагляду.
41. Які існують види страхування від нещасного випадку?
42. Що уявляє собою Фонд соціального страхування від нещасних випадків?
43. У чому полягають обов'язки та права суб'єктів страхування від нещасних випадків?

8. Індивідуально-консультативна робота

Індивідуально-консультативна робота здійснюється за графіком індивідуально-консультативної роботи у формі індивідуальних занять та консультацій.

Формами організації індивідуально-консультативної роботи є: консультації індивідуальні (запитання – відповідь); консультації групові (наприклад, розгляд типових прикладів або ситуацій); виконання індивідуальних додаткових завдань студентом для розвитку творчих здібностей; консультації при підготовці до модульних контрольних робіт.

9. Методики активізації процесу навчання

Для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів під час викладання дисципліни передбачено використання таких навчальних технологій та дидактичних методів, як проблемні лекції, міні-лекції, банки візуального супроводження, кейс-метод (табл. 3).

Таблиця 3

Використання методик активізації процесу навчання

Тема	Практичне застосування навчальних технологій
1	2
Тема 1. Міжнародні норми в галузі охорони праці	Міні-лекція з питання: «Основні принципи соціальної відповідальності». Банки візуального супроводження
Тема 2. Основні законодавчі та нормативно-правові акти з охорони праці в галузі	Проблемна лекція з питання: «Галузеві програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища». Банки візуального супроводження
Тема 3. Система управління охроною праці в організації	Міні-лекція з питання: «Основні вимоги до побудови і функціонування системи управління охроною праці». Банки візуального супроводження

1	2
Тема 4. Травматизм та професійні захворювання в галузі. Розслідування нещасних випадків	Міні-лекція з питання: «Дослідження та профілактика виробничого травматизму». Кейс-метод при розгляді питання розслідування та обліку нещасних випадків, хронічних професійних захворювань і отруєнь на виробництві. Банки візуального супроводження
Тема 5. Спеціальні розділи охорони праці в галузі професійної діяльності	Проблемна лекція з питання: «Санітарно-гігієнічні вимоги до умов праці в галузі». Банки візуального супроводження
Тема 6. Актуальні проблеми охорони праці в наукових дослідженнях	Міні-лекція з питання: «Програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища». Банки візуального супроводження
Тема 7. Основні заходи пожежної профілактики на галузевих об'єктах	Міні-лекція з питання: «Пожежна безпека електрообладнання, систем опалення, вентиляції». Проблемна лекція з питання: «Евакуація людей із будівель та приміщень». Банки візуального супроводження
Тема 8. Державний нагляд і громадський контроль за станом охорони праці	Міні-лекція з питання: «Види та основні параметри проведення наглядових заходів». Банки візуального супроводження
Тема 9. Соціальне страхування від нещасного випадку та професійного захворювання на виробництві	Міні-лекція з питання: «Принципи та види страхування від нещасного випадку». Банки візуального супроводження

Проблемна лекція спрямована на розвиток логічного мислення студентів. Коло питань теми, що розглядають під час такої лекції, обмежують зазвичай двома-трьома ключовими моментами. З метою підвищення ефективності засвоєння матеріалу використовують досвід закордонних навчальних закладів з роздачею студентам під час лекції друкованого матеріалу та виділенням головних висновків з питань, які вивчають. При читанні лекції студентам дають питання для самостійного розмірковування, на які лектор відповідає сам, не чекаючи відповідей студентів. Такий підхід примушує студентів сконцентруватися і почати активно мислити в пошуках правильної відповіді.

Міні-лекція передбачає викладення навчального матеріалу за короткий проміжок часу і характеризується значною інформативністю. Під час міні-лекції матеріал подають у структурно-логічному вигляді. На розгляд виносять питання, які зазначено в плані лекції, але викладають їх стисло. Міні-лекція сприяє підвищенню активності студентів у сприйнятті матеріалу, зосереджує їх на необхідності використання системного підходу при вивченні лекційного матеріалу.

Кейс-метод дає змогу максимально наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності у конкретних ситуаціях.

Банк візуального супроводження сприяє активізації творчого сприйняття змісту дисципліни за допомогою наочності.

10. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів

Система оцінювання знань, умінь і навичок студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни «Охорона праці в галузі» передбачають лекційні й практичні заняття, самостійну роботу. Контрольні заходи включають поточний і підсумковий контроль.

Перевірку й оцінювання знань студентів проводять у таких формах: оцінювання знань студента під час практичних занять; оцінювання знань студента під час лекційних занять; проведення підсумкового модульного контролю.

Метою оцінювання знань студента під час лекційних занять є поточна перевірка рівня оволодіння студентом теоретичним матеріалом, а також виявлення на підставі результатів перевірки проблемних для засвоєння тем.

Оцінювання знань студента під час практичних занять має на меті перевірку рівня оволодіння певними навичками і вміннями, які передбачено засвоїти в межах певної теми.

Підсумковий модульний контроль здійснюється в письмовій формі за відповідними модульними завданнями (додаток А), зміст яких містить питання всіх тем модуля. Відповідно до компетентнісного підходу модульні завдання складаються з трьох задач:

стереотипна задача, яка дозволяє визначити рівень засвоєння студентом базових термінів і понять навчальної дисципліни «Охорона праці в галузі», його здатність орієнтуватися в загальних питаннях. Стереотипна задача представлена у вигляді ситуативного завдання, яке містить чотири питання;

діагностична задача, за допомогою якої можна оцінити знання державних законодавчих та нормативно-правових документів з питань охорони праці; основних причин травматизму і професійних захворювань працівників, методів їх зниження; вимог до пожежної безпеки, а також

вміння студента аналізувати умови та організацію праці на підприємстві, виявляти причини нещасних випадків, травматизму й профзахворювань працівників з метою їх попередження; визначати соціально-економічну ефективність заходів для поліпшення умов праці на робочих місцях. Діагностична задача представлена у вигляді ситуативного завдання, яке містить чотири питання;

евристична задача, яка дає змогу оцінити вміння знаходити нестандартні рішення при розв'язанні питань забезпечення безпеки людини, оцінювати їх ефективність з позицій збереження здоров'я людини та економічної доцільності, здатність студента поглиблювати знання за допомогою фахової літератури, застосовувати набуті компетенції на практиці. Евристична задача представлена у вигляді ситуативного завдання, яке містить два питання.

Відповіді студентів на модульні завдання оцінюються за 12-бальною системою згідно з кваліфікаційними вимогами до бакалаврів. Кожне завдання оцінюють окремо. При цьому бали за розв'язання задач розподілено таким чином:

розв'язання **стереотипної та діагностичної задач** дає можливість студенту одержати від 0 до 4 балів за кожну з них (табл. 4):

Таблиця 4

Оцінювання стереотипної та діагностичної задач

Кількість балів	Вимоги до оцінюваної роботи
4	чіткі та повні відповіді на чотири питання задач
3,5	чіткі та повні відповіді на три питання задач, четверте питання розкрито з помилками
3	чіткі та повні відповіді на три питання задач, четверте питання розкрито неправильно або взагалі відсутнє його рішення
2,5	чіткі та повні відповіді на два питання задач, третє та четверте питання розкриті з помилками
2	чіткі та повні відповіді на два питання задач, третє та четверте питання розкриті неправильно або взагалі відсутні їх рішення
1,5	чітка та повна відповідь на одне питання задач, друге питання розкрито з помилками, третє та четверте питання розкриті неправильно або взагалі відсутні їх рішення
1	чітка та повна відповідь на одне питання задач, друге, третє та четверте питання розкриті неправильно або взагалі відсутні їх рішення
0	невиконане завдання загалом

розв'язання евристичної задачі дає можливість студенту одержати від 0 до 4 балів (табл. 5):

Таблиця 5

Оцінювання евристичної задачі

Кількість балів	Вимоги до оцінюваної роботи
4	чіткі та повні відповіді на обидва питання задачі
3	чітка та повна відповідь на одне питання задачі, друге питання розкрито з помилками або представлено алгоритм розв'язання другого питання
2	чітка та повна відповідь на одне питання задачі, друге питання розкрито неправильно або взагалі відсутнє його рішення
1	наведено алгоритми вирішення питань задачі
0	невиконане завдання загалом

Підсумкову оцінку з навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності» підраховують як суму оцінок, одержаних за вирішення всіх трьох задач. При цьому одержана оцінка може мати дрібне значення, тому для одержання остаточної оцінки необхідно підсумкову оцінку округлити до найближчого цілого (табл. 6).

Таблиця 6

Визначення підсумкової оцінки

Підсумкова оцінка	Кількість балів
12	від 11,5 до 12
11	від 10,5 до 11,49
10	від 9,5 до 10,49
9	від 8,5 до 9,49
8	від 7,5 до 8,49
7	від 6,5 до 7,49
6	від 5,5 до 6,49
5	від 4,5 до 5,49
4	від 3,5 до 4,49
3	від 2,5 до 3,49
2	від 1,5 до 2,49
1	до 1,49

На підставі результатів оцінювання знань студентів при проміжному й підсумковому контролях за 12-бальною системою формуються відповідні відомості. У цих відомостях вказуються оцінки за 5-бальною системою оцінювання й системою оцінювання ECTS. Перехід від 12-бальної системи до зазначених систем здійснюється відповідно до правил, зазначених у табл. 7.

Таблиця 7

Переведення показників успішності засвоєння знань студентів у систему оцінювання за шкалою ECTS

Оцінка за шкалою ECTS		Оцінка за бальною шкалою, що використовується в ХНЕУ	Оцінка за національною шкалою
Відмінне виконання	A	12 – 11	Відмінно
Вище середнього рівня	B	10	
Робота правильна, але з певною кількістю помилок	C	7 – 9	Добре
Добре, але зі значною кількістю недоліків	D	6	Задовільно
Робота відповідає мінімальним критеріям	E	5 – 4	
Потрібне перекладання	F	3	Незадовільно
Повторне вивчення дисципліни	FX	2 – 1	

11. Рекомендована література

11.1. Основна

1. Ананьев В. А. Системы вентиляции и кондиционирования воздуха. Теория и практика / В. А. Ананьев, Л.Н. Балужева. – М. : Евроклимат, 2001. – 416 с.
2. Геврик Є. О. Охорона праці / Є. О. Геврик. – К. : Ніка-центр, 2005. – 296 с.
3. Гогіташвілі Г. Г. Управління охороною праці та ризиком за міжнародними стандартами / Г. Г. Гогіташвілі, Є. Т. Карчевські, В. М. Лапін. – К. : Знання, 2007. – 367 с.

4. ГОСТ 12.1.005-88. Общие санитарно-гигиенические требования к воздуху рабочей зоны. – М. : Изд. стандартов, 1998. – 24 с.
5. ГОСТ 22270-76. Оборудование для кондиционирования воздуха, вентиляции и отопления. – М. : Изд. стандартов, 1993. – 24 с.
6. ДБН В.2.5-28-2006. «Природне і штучне освітлення». – К. : Мінбуд України, 2006. – 78 с.
7. Закон України «Про охорону праці». – К. : Знання, 1992. – 129 с.
8. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності». К. : Знання, 2002. – 46 с.
9. НПАОП 0.00-4.21-04 «Типове положення про службу охорони праці». Наказ Держнаглядохоронпраці від 15.11.2004 р. № 255.
10. Протоєрейський О. С. Охорона праці в галузі / О. С. Протоєрейський, О. І. Запорожець. – К. : Книжкове вид-во НАУ, 2005. – 268 с.
11. Решетов Е. Т. Комплексное влияние параметров производственной среды на состояния организма человека / Е. Т. Решетов. – М. : «Книга», 1975. – 130 с.
12. Русаловський А. В. Правові та організаційні питання охорони праці. – К. : Знання, 2005. – 176 с.

11.2. Додаткова

13. Васильева В. В. Физиология человека / В. В. Васильева. – М. : «Физкультура и спорт», 1973. – 189 с.
14. Волков О. Д. Проектирование вентиляции промышленных зданий / О. Д. Волков. – Харьков: Выща шк. Изд. при ХГУ, 1989. – 240 с.
15. Жидецький В. Ц. Основи охорони праці / В. Ц. Жидецький. – Львів: Українська академія друкарства, 2006. – 336 с.
16. Зимкин Н. В. Физиология человека / Н. В. Зимкин. – М. : «Физкультура, и спорт», 1975. – 492 с.
17. Катренко Л. А. Охорона праці / Л. А. Катренко, Ю. В. Кіт, І. П. Пістун. – Суми: Університетська книга, 2007. – 496 с.
18. Лазарев Н. В. Вредные вещества в промышленности / Н. В. Лазарев. – М. : «Книга», 1971. – 1240 с.
19. Стефанов Е. В. Вентиляция и кондиционирование воздуха. – Санкт-Петербург: Изд. «АВОК Северо-Запад», 2005. – 400 с.

Додатки

Додаток А
зразок модульного завдання (варіант)

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Харківський національний економічний університет

Навчальна дисципліна «Охорона праці в галузі»

Модульне завдання № 9

Задача 1

На підприємстві, де середня чисельність працівників складає 2032 людини, з метою покращення умов праці в 2011 р. було введено положення про надання трьох додаткових оплачуваних днів відпустки всім робітникам, які пропрацювали на підприємстві більше трьох років. У результаті аналіз інформації щодо кількості днів непрацездатності робітників, викликаних нещасними випадками, за 2010 р. і 2011 р. показав, що дані суттєво відрізняються і становлять 36 і 12 днів відповідно. Проаналізуйте ситуацію і:

розрахуйте показники непрацездатності за 2010 р. і 2011 р., порівняйте одержані результати і зробіть висновки щодо ефективності введення додаткових днів відпустки;

назвіть види відповідальності за порушення законодавства з охорони праці, дайте їх стислу характеристику;

назвіть основні причини травматизму та профзахворюваності на підприємствах, в організаціях і установах;

назвіть методи аналізу травматизму та профзахворюваності.

Задача 2

Для забезпечення в теплу пору року відповідних санітарно-гігієнічних вимогам параметрів мікроклімату в приміщенні відділу бухгалтерії необхідно встановити місцевий кондиціонер. В приміщенні працює п'ятеро людей. Кількість тепла, яке надходить в приміщення від одного працівника, становить 174 Вт. З метою забезпечення робочого процесу у відділі є три комп'ютери, принтер і ксерокс. У середньому одна одиниця

обладнання виділяє 150 Вт тепла. Розміри приміщення: довжина $L = 9$ м, глибина $B = 5$ м, висота $H = 3$ м. Орієнтація вікон у приміщенні відділу північна, тому $q = 30$. Проаналізуйте ситуацію і:

розрахуйте охолоджуючу потужність кондиціонера, яка необхідна для видалення надлишкового тепла з приміщення і створення відповідних санітарно-гігієнічних вимогам параметрів мікроклімату в ньому;

дайте визначення поняттям «кондиціонування повітря» і «кондиціонер»;

наведіть класифікацію кондиціонерів за ступенем використання зовнішнього повітря;

наведіть класифікацію кондиціонерів за ступенем централізації.

Задача 3

В одному з банківських відділень, яке розташовано на другому поверсі триповерхового будинку, склалася наступна ситуація. У результаті порушення правил з техніки безпеки працівниками відділення виникла пожежа (горять теки з документами), яка охопила невелику площу приміщення. Проаналізуйте ситуацію і:

запропонуйте засоби, необхідні для ліквідації пожежі у цьому випадку;

наведіть класифікацію приміщень (зон) за пожежо- і вибухонебезпечністю, наведіть класифікацію засобів тушіння пожежі.

Затверджено на засіданні кафедри екології та безпеки життєдіяльності. Протокол № 5 від 09.12.2011 року.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
1 Кваліфікаційні вимоги до студентів.....	4
2 Тематичний план навчальної дисципліни.....	6
3. Зміст навчальної дисципліни за модулями та темами.....	7
4. Плани лекцій.....	11
5. Плани практичних занять.....	14
6. Самостійна робота студентів.....	16
7. Контрольні запитання для самодіагностики.....	20
8. Індивідуально-консультативна робота.....	22
9. Методики активізації процесу навчання.....	22
10. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів.....	24
11. Рекомендована література.....	27
Додатки.....	29

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Робоча програма
навчальної дисципліни

«ОХОРОНА ПРАЦІ В ГАЛУЗІ»

для студентів галузі знань 0305 «Економіка та підприємництво»
всіх форм навчання

Укладачі: **Протасенко Ольга Федорівна**
Северинов Олександр Володимирович

Відповідальний за випуск **Платков В. Я.**

Редактор

Коректор

План 2012 р. Поз. № 355

Підп. до друку . Формат . Папір MultiCopy. Друк Riso
Ум.-друк.арк. . Обл.вид.арк. . Тираж 50 прим. Зам №

Видавець і виготівник – видавництво ХНЕУ, 61001, м. Харків, пр. Леніна, 9а

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
Дк № 481 від 13.06.2001р.*